

**INCURSIUNE RETROSPECTIVĂ ÎN ISTORIA FORMĂRII
ȘCOLII ROMÂNEȘTI DE VIOLONCEL: BAZELE DIDACTICE
ȘI ÎNCEPUTURILE CREAȚIEI PENTRU VIOLONCELUL-SOLIST**

RETROSPECTIVE INCURSION INTO THE HISTORY OF THE FORMATION
OF THE ROMANIAN CELLO SCHOOL: TEACHING BASICS AND THE
BEGINNIGS OF THE CREATION FOR CELLO SOLIST

ION STOROJENCO¹,

doctorand,

Academia de Muzica *Gheorghe Dima*, Cluj-Napoca

CZU 780.8:780.614.334.036(498)

780.8:780.614.334.071.2(498)

780.8:780.614.334.071.4(498)

Școala românească de violoncel se configurează în a doua jumătate a secolului XIX într-un context socio-cultural de modernizare prin asimilarea influențelor vestice. Numele primilor violonceliști români, considerați fondatorii școlii naționale și ai repertoriului românesc de violoncel, Constantin Dimitrescu și Dimitrie Dinicu, este legat de nou instituita Societate Filarmonică Română, de primele instituții muzical-didactice românești. Afirmându-se ca reprezentanți ai tradițiilor vestice de interpretare, ei au promovat metodele și tehnicile de violoncel, deprinse la Viena și Paris. Activitatea polivalentă a acestor personalități a adus un aport substanțial în evoluția, popularizarea muzicii profesioniste culte, la educarea unor generații importante de interpreți, la crearea primelor lucrări de anvergură românești pentru violoncelul-solist, precum sunt trei concerte pentru violoncel și orchestră de Constantin Dimitrescu. Aparținând unei generații mai tinere de violonceliști români, Serafim Antropov, originar din Chișinău, Republica Moldova și discipol al Conservatorului „Unirea” din Chișinăul interbelic, s-a impus în istoria școlii românești de violoncel atât prin minunatul său talent dascălesc cât și prin activitatea complexă de interpret-solist, organizator al vieții de concerte din țară.

Cuvinte-cheie: școala românească de violoncel, repertoriul românesc de violoncel, Constantin Dimitrescu, Dimitrie Dinicu, Serafim Antropov

1 E-mail: i.storojenco@gmail.com

The Romanian cello school was formed during the second half of the 19th century in a context of socio-cultural modernization and transformation by assimilating the western influences. The names of the first Romanian cellists, considered to be the founders of the national cello school and of the Romanian cello repertoire, Constantin Dimitrescu and Dimitrie Dinicu are related to the newly established Romanian Philharmonic Society, first Romanian symphonic orchestra and to the first Romanian institutions of music education. Asserting themselves as representatives of Western interpretative traditions, they promoted cello methods and techniques they learned in Vienna and Paris. The versatile activity of these personalities brought a substantial contribution to the evolution, popularization of academic music, to the education of future generations of performers, to the creation of the first major Romanian works for cello as a soloist instrument like the three concertos for cello and orchestra by Constantin Dimitrescu. Belonging to a younger generation of Romanian cellists, Serafim Antropov, originally from Chisinau, the Republic of Moldova and a disciple of the "Unirea" Conservatory in Chisinau between the two World Wars, established himself in the history of the Romanian cello school both by his wonderful teaching talent and by his complex activity as soloist and concert organizer.

Keywords: Romanian cello school, Romanian cello repertoire, Constantin Dimitrescu, Dimitrie Dinicu, Serafim Antropov

Introducere

A doua jumătate a secolului al XIX-lea reprezintă perioada de conturare și înflorire a societății românești moderne, atât pe planul geo-politic cât și pe cel cultural. Societatea românească se reface după o răscruce istorică marcată de tendințe contradictorii, de conflictul dintre tradiționalism și modernitate, intrând într-o perioadă de sincronizare, afirmare și integrare în cultura europeană.

Aflați în plin avânt spiritual și doritori de a contribui la evoluția culturală a noului concept de românism, încurajați de vântul favorabil de pe planul politic, respectiv, de perspectiva unirii tuturor românilor și a afirmării identității naționale, se dezvoltă o generație de oameni de creație care pune bazele a ceea ce va deveni ulterior principalul reper al patrimoniului cultural românesc. Domeniile artistice au parte de un mediu deosebit de propice prin asimilarea școlilor vestice și afirmarea caracteristicilor naționale, înflorind într-un ritm nemiintâlnit în istoria culturii românești. Putem vorbi despre o generație de aur a artelor românești în literatură și teatru, arhitectură, pictură sau muzică.

Contextul socio-cultural al apariției școlii românești de violoncel

Muzica românească cultă prinde contur prin creațiile unor personalități ca Eduard Caudella și Gavriil Musicescu la Iași sau George Ștefănescu, Eduard Wachmann, Alexandru Flechtenmacher, Ciprian Porumbescu și Constantin Dimitrescu la București. Astfel, viața muzicală și interesul pentru aceasta începe să înflorească pe un teritoriu deosebit de fertil prin emanciparea națională și deschiderea societății românești către influențele vestice. Amintim aici turneul lui Franz Liszt dintre 2 noiembrie 1846 și 27 ianuarie 1847 care a cuprins nu mai puțin de 19 concerte în orașe din principalele românești ca Timișoara, Lugoj, Arad, Cluj, Sibiu, Aiud, București și Iași. O mărturie a imensului succes și interes cu care l-au întâmpinat pe Liszt locuitorii provinciilor românești o găsim într-una din nenumăratele scrisori adresate prietenului său – baronul Anton August: „În călătoria mea prin Banat am fost atât de fantastic sărbătorit cum nu poate visa niciun artist, iar toate s-au desfășurat astfel că nici în vis nu mă așteptam la un asemenea succes și la o asemenea sărbătoare... Mi s-a întâmplat aceasta, întocmai ca și burghezului gentilom, care făcea proză fără ca habar să fi avut” [1 p. 352]. Menționez că autorul articolului de critică muzicală din revista *Albina Românească*, după concertul lui Liszt din Iași, a fost nimeni altul decât literatul moldovean Gheorghe Asachi.

Ca urmare a interesului crescând pentru muzica clasică, iau naștere și se dezvoltă instituții muzicale de tipul societăților, orchestrelor sau a celor de învățământ. La Iași apare în 1860 Școala de muzică și declamațiune, devenită mai târziu Conservatorul de Muzică și Artă dramatică; este înființată societatea Ateneul Român care i-a avut drept întemeietori pe Mihail Kogălniceanu, Ștefan Micle, Petre Suciuc sau Vasile Alexandrescu-Urechia, iar în 1868 se înființează Societatea Filarmonică Română care a devenit fundamentul a ceea ce va deveni Filarmonica din Iași. La Cluj menționăm Conservatorul Maghiar de Muzică apărut încă în 1819 și Orchestra Teatrului Maghiar înființată în

1792, instituții ce vor deveni peste ani Academia de Muzică *Gheorghe Dima* și Filarmonica de Stat *Transilvania*.

La București, între 1864 și 1869, sub conducerea lui Alexandru Flechtenmacher ia ființă Conservatorul de Muzică, iar în 1865 Societatea Științifică, Literară și Artistică Ateneul Român, care are rol educativ și de propagare a valorilor în rândul păturii sociale de mijloc prin conferințe și lecții publice. Aceasta reunește numeroși membri ai intelectualității românești care ajută la deschiderea de filiale în alte orașe ale țării și la inițiativa cărora începe mai târziu planificarea unui nou sediu al Societății. Astfel, în 1885 încep lucrările la Palatul Ateneului Român.

În această perioadă revine în țară, după studii la Viena și Paris, tânărul Eduard Wachmann, care devine profesor și îi urmează lui A. Flechtenmacher în postul de director al Conservatorului. Totodată, prin intermediul Societății Ateneului acesta pornește o intensă campanie de propagare a muzicii clasice, înființând o orchestră formată din circa 30 de muzicieni, care susține primul concert în aprilie 1866. Astfel, sub patronajul domnitorului Carol I și la inițiativa lui E. Wachmann se înființează în 1868 Societatea Filarmonică Română, prima orchestră românească simfonică profesionistă, aflată sub egida Ateneului Român și având 54 de membri fondatori. Prin celebra campanie de donație publică „Un leu pentru Ateneu” s-a reușit finanțarea construcției care împodobește astăzi Bucureștiul și care devine din 1888 sediul permanent al Filarmonicii din București.

Constantin Dimitrescu și Dimitrie Dinicu – fondatorii școlii și repertoriului românesc pentru violoncel

De apariția și activitatea timpurie a Societății Filarmonice se leagă numele a doi violonceliști români, două mari personalități muzicale care au pus bazele școlii și repertoriului românesc pentru violoncel. Atât Constantin Dimitrescu cât și Dimitrie Dinicu au fost membri ai Filarmonicii, iar ultimul l-a urmat pe Wachmann în funcția de director al acestei instituții vreme de 13 ani (1907-1920) [2].

Lui Constantin Dimitrescu îi poate fi atribuit titlul de fondator al școlii românești de violoncel, el fiind și cel care a pus bazele repertoriului românesc dedicat acestui instrument. Născut în 1847 la Blejoi în județul Prahova, este remarcat curând de ilustrul muzician Alexandru Flechtenmacher, cu care studiază violoncelul la București. Trebuie menționat că A. Flechtenmacher este un muzician cu origini transilvănene, născut la Iași și format profesional la Viena, care a contribuit esențial la dezvoltarea vieții muzicale românești în secolul al XIX-lea, fiind un ilustru profesor de vioară și violoncel, compozitor și dirijor.

Remarcat ca un promițător tânăr muzician, Dimitrescu pleacă la Viena susținut de o bursă acordată de statul român. Între 1867 și 1869 se perfecționează în clasa prestigiosului violoncelist Karl Schlessinger (1813-1871), considerat a fi unul din cei mai importanți violonceliști ai celei de a doua jumătăți a secolului al XIX-lea [3]. Schlessinger a activat, printre altele, ca prim violoncelist al Operei imperiale de la Viena (Hofoperorchester), precursora contemporanei Wiener Staatsoper, iar începând cu anul 1850 este prim violoncelist al Filarmonicii vieneze; a fost membru al faimosului cvartet „Helmberger”. Pentru a contextualiza formarea muzicală a lui Dimitrescu este de menționat faptul că, în anii șederii acestuia la Viena, scena muzicală a capitalei austriece era marcată de activitatea lui David Popper, aflat la apogeul carierei sale ca fiind prim violoncelist al operei vieneze. David Popper a avut o contribuție covârșitoare la evoluția tehnicii interpretative, nu în ultimul rând și prin nenumăratele sale lucrări care se bucură de succes până astăzi.

După terminarea studiilor la Viena, Constantin Dimitrescu reușește la selecția pentru studiul violoncelului la clasa profesorului Auguste-Joseph Franchomme de la Conservatorul din Paris, într-un concurs cu 24 de candidați. La acea vreme, Franchomme se bucura de o deosebită recunoaștere și autoritate: este autorul celebrelor capricii pentru violoncel solo și, ca apropiat al lui Frédéric Chopin și al lui Felix Mendelssohn Bartholdy, a contribuit substanțial la apariția sonatelor

acestora pentru violoncel și pian. Franchomme fusese membru al orchestrelor teatrului Ambigu-Comique din Paris și Grand Opéra înainte de a se dedica exclusiv activității didactice. Dimitrescu se va afla sub îndrumarea lui Franchomme de-a lungul anilor 1869-1870, înainte de a se întoarce în țară.

Reîntors în țară, Constantin Dimitrescu se afirmă și ca dirijor, compozitor, profesor și instrumentist virtuos, preluând din 1873 catedra de violoncel la Conservatorul din București, unde a predat până în anul 1904. În afară de fructuoasa sa carieră solistică și camerală, a activat ca membru al orchestrei Teatrului Național din București între 1870 și 1893, ulterior a preluat conducerea acesteia în calitate de dirijor între 1893 și 1900, a fost violoncelist al Societății Filarmonica Română între 1870 și 1904 și a fondat în 1880 primul cvartet de coarde românesc permanent. În privința compozițiilor pentru violoncel apărute în această perioadă, remarcăm activitatea lui Constantin Dimitrescu care, în calitate de membru al unui cvartet și cel de violoncelist concertant, devine autorul primelor cvartete de coarde și concerte pentru violoncel scrise de un compozitor român: în total a compus 7 lucrări dedicate acestei formațiuni camerale și trei concerte pentru violoncel și orchestră. Printre lucrările sale amintim opereta *Sergentul Cartuș* (1895), opera comică *Nini* (1897), cele trei concerte pentru violoncel și orchestră (*La Major, si minor și re minor*), *Dans țărănesc* pentru violoncel și pian (1983), *Serenadă* pentru violoncel și pian (1983). Lucrările sale se remarcă printr-o amprentă evidentă a muzicii folclorice românești.

Printre elevii lui Constantin Dimitrescu se afla Dimitrie Dinicu, un muzician care prin activitatea sa multilaterală a promovat principiile muzicale preluate de la mentorul său și a purces spre consolidarea școlii românești de violoncel.

Născut în 1868 la București într-o familie cu vechi tradiții muzicale lăutărești, Dimitrie Dinicu devine la 13 ani elevul lui Constantin Dimitrescu la Conservatorul din București, pe care îl absolvă în 1887, după care urmează drumul maestrului său și își continuă studiile la Viena în clasa lui Ferdinand Hellmesberger, renumit violoncelist, dirijor și capel-maestru austriac. Reîntors acasă, Dimitrie Dinicu este numit profesor la a doua clasă de violoncel la Conservatorul din București, fiind în paralel prim-violoncelist al Filarmonicii din București și apoi devine directorul acestei instituții. Ulterior, obține prima funcție de inspector pentru muzică al învățământului secundar din țară. Menționăm și rolul său de membru fondator al societăților Concertelor Muzicii de Cameră prin intermediul căreia aduce un aport important evoluției acestui gen de muzică la București, la fel este violoncelist al Curții Regale Române. Ținem să menționăm distincția de argint oferită lui Dimitrie Dinicu de către prestigioasa Asociație Amicii Muzicii din Viena (*Gesellschaft der Musikfreunde*) și premiul *Beethoven* al acestei Asociații.

De altfel, Dimitrie Dinicu este bunicul și mentorul marelui violoncelist român Radu Aldulescu.

Contribuția lui Serafim Antropov la dezvoltarea școlii românești de violoncel

Nu putem să ometem în această inflexiune în istoria școlii românești de violoncel figura unui remarcabil profesor, minunat muzician, elev al lui Dimitrie Gh. Dinicu – Serafim Antropov. Născut la Chișinău în anul 1913, Serafim Antropov este înscris la vârsta de 11 ani la Conservatorul municipal din orașul natal. „Această școală cu autentice tradiții pedagogice era organizată la fel ca celelalte conservatoare din țară: în șapte ani de cursuri de specialitate care concentră atât formarea unei solide baze tehnice cât și dezvoltarea muzicală instrumentală” [4 p. 6]. La vârsta de 14 ani Serafim Antropov era solicitat să apară în recitaluri sau ca solist în orchestra simfonică a Chișinăului. După cum remarca George Manoliu, biograful lui Serafim Antropov, „Chișinăul, ca și Cernăuții, a avut întotdeauna o viață intelectuală fremătătoare, deschis spre variate manifestări de teatru, concerte, conferințe. Mulți artiști mari din apus, aflați în turneu spre Petrograd sau Moscova se opreau și concertau pe scenele acestor două centre românești. În general, instituțiile de artă erau dotate cu profesori și artiști renumiți, iar rezultatele au câștigat o tradiție a calității și bunului gust” [4 p. 7]. Între anii 1927 și 1934 Serafim An-

tropov a studiat la Conservatorul *Unirea* la clasa profesorului Gheorghe Antonovici Iașinkovski, discipol al școlii componistice și interpretative de la St. Petersburg, un profesor ce promova stilul analitic al lecțiilor.

La formarea muzicianului Antropov au adus contribuția și alți muzicieni, împreună cu care în anul 1930 tânărul violoncelist a constituit „Cercul prietenilor muzicii de cameră”. Între anii 1934-1938 studiază la Conservatorul din București la clasa profesorului Dimitrie Gh. Dinicu, fiind coleg cu alte două talente strălucite – Radu Aldulescu și Vladimir Orlov. După absolvirea conservatorului, Serafim Antropov a activat în mai multe orchestre din București, inclusiv a fost șef de partidă la Opera Română din București. În anii 1943-1944 este invitat de George Enescu să colaboreze în cvartet. Cariera didactică o începe la Conservatorul din Iași, la catedra de violoncel, primește și alte posturi importante, precum cel de director al „Filarmonicii Moldova”, decan al Facultății de instrumente și canto la Conservatorul ieșean. În anul 1950 revine la București pentru postul de profesor la Conservatorul *Ciprian Porumbescu*, în paralel este numit director al muzicii în „Comitetul pentru Artă”. Din anul 1952 Serafim Antropov devine solist al Filarmonicii din București, cumulează mai târziu această funcție cu cea de decan al Facultății de instrumente și canto de la Conservatorul din București, prorector, apoi șef de catedră la secția Instrumente cu coarde. Serafim Antropov a reușit să consolideze o adevărată școală violoncelistică în București, educând instrumentiști și muzicieni valoroși, laureați ai mai multor concursuri internaționale de prestigiu – precum Aurel Niculescu, Cornel Faur, Alexandra Guțu, Mirel Iancovici, Marin Cazacu și alții.

Concluzii

Concluzionând această trecere în revistă a contextului socio-cultural și a personalităților remarcabile pentru formarea școlii românești de violoncel, am putea spune că influențele importante în consolidarea interpreților și educarea profesorilor români vine din școala austriacă și franceză de violoncel. Cei mai valoroși reprezentanți ai școlii de violoncel din România și-au făcut studiile la Viena, au cunoscut și au învățat de la cei mai prestigioși interpreți la violoncel din capitala Austriei. Deci, putem spune că la baza formării școlii violoncelului din România se găsesc sursele didactice și interpretative vieneze.

Este remarcabilă și orientarea polivalentă în activitatea lor muzicală. Reputații violonceliști români au fost compozitori, dirijori, organizatori ai vieții muzicale din capitală și alte orașe mari din țară, fondatori de formațiuni orchestrale și de cameră, educatori de noi generații de interpreți. Tradițiile fondate și elaborate de Constantin Dimitrescu, Dimitrie Dinicu și promovate de discipolii lor au contribuit temeinic la popularizarea muzicii clasice, la educarea și culturalizarea muzicală a publicului larg și a noilor generații de interpreți la violoncel și alte instrumente cu coarde din România.

Referințe bibliografice

1. BĂLAN, Th. *Franz Liszt*. București: Editura Muzicală a Uniunii Compozitorilor din R.P.R., 1963.
2. Documentar: Filarmonica „George Enescu” – 151 de ani de existență. In: *Radio România cultural* [online]. 29 apr. 2019 [accesat 29 apr. 2019]. Disponibil: <https://www.radioromaniacultural.ro/documentar-filarmonica-george-enescu-150-de-ani-de-existent/>.
3. WASIELEWSKI, J. *The violoncello and its history*. London: Novello and company Limited; New York: Novello, ewer and co, 1894.
4. MANOLIU, G. *Serafim Antropov: Artist și om adevărat*. București: [s. n.], 1994. ISBN 973-96309-1-x